

* *Nauk o svilarstvu in dudarstvu ili kako seljak in svaki drugi mnogi novac ja kratko vreme dobiti može* se zove knjiga s slikami v hrvaškem jeziku, katero v 2. iztisu županijski nadzornik svilarstva g. Anton Vukasinić v Oseku (Essek) izdavat i namerava in zato v naročbo vabi. Knjiga, lahko razumljiva, bode obsegala 90 do 100 strani, imela bo 18 podobščin, in za naročnike jej je cena le 60 kr. Naročilo traja do konca tega meseca. Kdor hrvaški razume, naj ne opusti knjige, ki bode vse obsegala, kar je svilorejcu vedeti treba.

Tristogodišnjica Nikole Zrinjskega v Zagrebu.

Iz Zagreba 28. novembra.

Iz davnih časov gimnazijalnega učenja še mi doni na ušesa, kako je z navdušeno besedo tadani profesor nam pesniški opisoval hrabro branitbo in smrt Nikole Zrinjskega v trdnjavi Sigetski. Ne bo menda nikomur naših bralcev žal, če mu pri ti priložnosti, rekel bi za predgovor k našemu predmetu, povem na kratko, kdo je bil ta mož in kako je deloval in za koga, dokler ni 8. septembra 1566 umrl slavne in preslavne smrti.

Nikola Zrinjski ima panogo iz slavne rodbine Bribirske, kateri je glavni sedež bil v današnjem hrvaškem primorju med Crkvenico in Novim, in ki je ime svoje vzelo od grada Zrinja, ki so mu še sedaj razvaline z bršljanom in vinsko trto ovite pri Uni na zapadu od Kostajnice v drugem banskem regimentu. Nikola rojen leta 1518 še skoro kot otrok je leta 1529., ko so Turki prvokrat obsedali Beč, pokazal svetu, česa se ima nadjati od njega; ker za presrečno hrabro obnašanje poklonil mu je cesar Karol V. bojnega konja in zlati lanec. Pozneje v boji zoper Zapoljo in njegovega bojnega zaveznika sultana Solimana osnoval je Nikola za dobro službo lahko konjaništvo, ter kot vojvoda manjših vojsk slovel tako, da je na pr. leta 1562. s samim svojim prihodom na bojišče pri Budimu (Ofen) mahoma odločil bitko, ktera je popred veliko ur se previjala na to in na uno stran. Njemu se je dalje Hrvaška in po takem tudi Štajarska in Kranjska imela zahvaliti, da unih dvanajst let, kar je on bil ban na Hrvaškem, turški divjaki niso mogli po stari svoji navadi, kakor povodnja razlivati se na njih okrajine in požigati hrvaških in slovenskih krajev. Njegovemu delovanju in zraven tudi zavodu vojniške granice, kateri se je pa danes že preživel, ima se Hrvaška veliko zahvaliti, da je ostala slobodna, akoravno je celi izhodnji del ogerske (magjarske) zemlje vse do Munkačaja jecal pod turškim jarmom, in kar te zemlje ni bilo neposredno pod tem jarmom, imelo je Turkom plačevati težki davek. — Turki že leta 1562. po Nikoli hudo pobiti pod gradom Sigetom, ki je ob levem bregu Drave kakih 5 ur od Petčuha (Fünfkirchen), razkačeni so odločili leta 1566. pod hudim svojim sultanom Solimanom, da čez Siget naravnost zopet gredo pred Beč. Glasoviti veliki vezir Sokolović, kakor mu že ime kaže, odpadnik ali izrodnik jugoslavenski, pri Oseku ni mogel čez Dravo, ki je v veliki povodnji zadrževala azijske barbare. Hudo velik broj ljudi se je potopil, dokler niso dovršili mostu čez Dravo, in turška armada že trinajstokrat hiti naravnost pod Siget. 3. avgusta nastane se prednja straža pod mestancem, in samo Sokolovićev razdel štel je 65.000 vojakov. Ko to vidi Nikola Zrinjski, ki mu je trdnjavnica Sigetska bila lastnina, zbere svojih 3000 vernih drugov in junakov; vsi mu prisežejo, da hočejo umreti za vero, za domovino in cesarja. Ni tukaj mesta, da dalje pripovedujemo, kako so pred strašnimi topovi turškimi najpred iz zunanjega mesta odstopili v notranje novo, in kako so 19. avgusta, ko

je novo mesto tudi švignilo v plamen, skrčili se v srednjo trdnjavnico, kjer so se od 26. avgusta do 1. septembra vsaki dan neprenehoma imeli boriti z nebrojnimi četami turškimi. Sultan začel je velike darove obetati Zrinjskemu; ko to ne pomaga, lažljivo mu se grozi, da mu hoče vjetega sina umoriti, če se ne podá Turkom. Zastonj! Nikola stoji kot skala neomajen. 4. septembra hudemu sultanu jeze počí srce, da umrje; al veliki vezir zatajil je vojnikom njegovo smrt, in sledeči dan v roke dobí unanji del trdnjavnice. Al ker za hrabre branitelje v notranjem delu ni bilo živeža, zato Nikola tovarše zbere okoli sebe, razloži jim, na čem so, ter jim razodene, da jim sedaj ni družega na izbiri kot častna smrt ali pa sramotno robstvo. Vsi enoglasno volijo smrt, katero so tudi našli planivši iz trdnjavnice v zadnji boj. In malo za tem podloženi strelni prah vžge in pokoplje hudo veliko Turkov. Vsega skup padlo je pri tem mestu čez 20.000 Turkov in sam hrabri sultan. Da ta slavna bramba ni bila brez velikih nasledkov, vidi se iz tega, da se pijani naslednik Selim II. ni upal naprej iti nad Maksimilijana II., ki je sè čudno svojo armado stal pri Rabi kraj Donave, ampak je šel na to, kako bi od Venečanov dobil otok Cipar.

S temi vrsticami hotel sem le pokazati, da je vredno bilo, da so se Hrvatje že več časa pripravljali, kako bi to svečanost tudi v glavnem mestu slavili lepo in pristojno. Videti pa je iz tega, da je vsa Avstrija ravno tako, kakor ogerska zemlja imela dosti razloga, svečavno obhajati spomin Nikole Zrinjskega.

Po načrtu, ktere ga je bil izvrstno zložil centralni odbor za to svečanost, začeli so 24. novembra ob štirih popoldne zvonovi peti v stolni cerkvi, in kakor da spominjajo na narodno slovo, vsi so se zvonovi celega mesta pridružili in peli tudi svojo zahvalnost Najvišjemu, da je narodu dal takega moža, pa ga prosili, naj mu jih dá več takih, kateri bi posebno pri sedanjí veliki národni nevarnosti tako slavno zastopali narod, kakor Zrinjski pred tremi stoletji. Ob enem s to zvonitvo dvignile so se po vseh hišah národne zastave, tako, da je bilo veselje gledati po dolgi dolgi naši Ilici in po krasnem trgu Jelačića bana. Po ulicah pa je začelo vreti ljudstvo, ki ga je od vseh strani privrelo mnogo mnogo.

Kar se je moglo poprej računati, prišlo je iz samega Karlovca do šeststo ljudi, od vseh strani prišle so mestne deputacije, ravno tako iz vojniške granice, posebno iz Petrinje in Kostajnice, blizo katerih mest, kakor smo že omenili gori, še danes vidiš podrtine Zrinja grada. Al kar je tej svečanosti dalo tudi narodno-politiško veljavo, in kar je, ko se je začulo v četrtek, toplo prešinilo vsa srca, to je bil slovesni dohod Slovencev, posebno iz bele Ljubljane. Začuvši centralni odbor to reč, odredilo se je, da zagrebska gospoda na podpise oglašenim Sokolcem in čitalničarjem napravi skupno kosilo in večerjo, deželni poslanci pa in druga odlična gospoda, da se povabijo kot gostje k banketu za nedeljo, v kazališču pa da se tem ravno rečenim pridrži posebna loža, a tudi Sokolcem posebna mesta.

Že popoldan je centralni odbor pozdravil slavnega dr. Hurbana in njegovega tovarša prof. Zlota, ki sta kot poslanca slovaške Matice prišla pozdravit svoje brate Hrvate na jugu. Odborov podpredsednik J. Kukuljević pozdravivši nju prinese njima sročno dobrodošlico. Superintendent Hurban zahvaljuje se na srčni pozdrav v dolgem hrvaškem govoru, ter spominja, kako pri Slovakihi ni spomin izbrisan o letu 1848., ter tako tudi sedaj pričakujejo pomoči od hrvaških bratov. Ob sedmih imela se je v kazališču začeti predstava hrvaškega prevoda Körnerjeve igre „Nikola Zrinjski“; al že pred šestimi bila so prostorija tako prenapolnjena,

da je mnogo ljudi odhajalo, ker ni mogoče bilo dobiti mesta. Med tem je veliko gospode in mnogobrojno ljudstvo vrelo na kolodvor, da pričakajo in pozdravijo dr. J. Bleiweisa in dr. Tomana, ki sta, kakor se je doznalo, po železnici imela priti iz Ljubljane. Veliki župan zagrebški J. Kukuljević kot prvosednik centralnega odbora pozdravlja došle Slovence, to je, dr. Bleiweisa in dr. Tomana, Luka Svetca, g. Kapeleta in g. Sovana, veleč, da je to prevažen dan, ko tako imenitni gospodje pridejo k bratom svojim Hrvatom, da skupaj obhajajo svečanost, ki nazaj sega v une čase, ko so Hrvati in Slovenci skupaj borili se zoper grozovitega Turka. Dr. Bleiweis se v imenu svojih rojakov zahvaljuje za prekrasno dobrodošlico, ter z ozirom na to, kar se snuje sedaj v Peštu, posebno naglašuje, naj v Beč in Pešt doní glas, da bratinska vzajemnost med Hrvati in Slovenci ni prazna beseda, marveč preživo je čutilo ravno sedaj, ko po nameravanem razcepu Avstrije na dvoje obema pretí enaka nevarnost. Navdušeni živio-klici razlegajo se po kolodvoru, in se opetujejo, ko slavni naši gostje stopijo iz kolodvora med mnogobrojno ljudstvo. V dolgem, dolgem redu vijejo se vozovi proti Illici, za njimi pa vrvi svetina ter gazi blato, ki ga je dež ravnokar namešal, kot da bi htel kaliti lepo svečanost.

Med tem se je v kazališču, vrlo lepo nakinčanem z zelenimi vejami, zastavami in sijajno razsvetljenem, začela predstava. Ko se prikaže prevzvišeni škof Strossmayer, ga vse občinstvo pozdravlja s srčnimi živio-klici; in ko se v loži pokažejo Bleiweis, Toman in Svetec, tako jih je občinstvo pozdravilo srčno, da je bilo milo videti, kako Hrvatje cenijo zasluge rodoljubov naših. Isto tako sta lepo bila sprejeta slovaška gospoda Hurban in Zlota.

Ko se je dvignil kazališčni zastor, pokaže se pod lepim velikim baldakinom velika slika sigetskega junaka, okoli postavljena vojniška banda pa je začela svirati popotnico, ktero je za razpisani natečaj zložil zagrebačke kazališne godbe vodja A. Švarc, ter ž njo dobil prvo nagrado. Na koncu predstave pokaže se prelepa slika, kako se objemata Zrinjski in Leonida, in z lepo primerjenim epilogom dovrši se ta del svečanosti.

Po dovršenem kazališču pokazalo se je že vreme milejše za to svečanost, in ko v nedeljo jutro zopet zadonijo topovi, svetina, ki je spremljala vojaško godbo po ulicah, ni več gazila blata; nebo bilo je čisto kakor ribje okó, in zemlja trdno zmrznjena. Po takem ni samo bilo možkega občinstva, ampak tudi družih mnogo gospá in gospodičin zbranih na kolodvoru, da dočakajo dohod Sokolcev in pevsko društvo ljubljansko. Gospod Krešić, kot ud deputacije društva „Kola“ pozdravlja z navdušeno besedo mnogobrojne preradostno pričakovane goste, in dr. Costa zahvaljuje se srčno kot predstojnik Sokolcev. V vojniškem redu, prelepi dve ljubljanski zastavi pred njimi, bližajo se mestu, in zagrebški hribi so sedaj prvokrat odmevali vesele pesmi slovenskih rodoljubnih gostov. Med tem tudi vrlo naše pevsko društvo „Kolo“ z dvema zastavama pride naproti, zedini svoji zastavi z ljubljanskima ter vzajemno popevaje gré v mesto, za njimi pa nebrojna grmada po Illici v prostorije „Kola“, to je, v streljano, da se tam pripravijo za obhod po mestu.

Nisem še nikdar mesta videl tako polnega in svečanega. Zastav je bilo brez broja; sveta pa je na mnogih krajih prostornega našega mesta vse polno. Do obeda ogledavali so naši gosti mesto, stolno cerkev, spomenik Jelačića bana, kateri že dogotovljen čaka kakor v neki kobači, dokler sme pogledati beli svet.

(Konec prihodnjic.)

Ozir v pretekle čase.

Sedemletna vojska s Prusi.

(Dalje.)

Bitva pri Kunersdorfu je vrednost Lavdonovo vnovič pokazala. Pri vsem zabavljanji dvorjanov je vendar Terezija videla, da bi pri večji moči še veliko več dovršil. Sicer Davna stopnje ne odstavi, pa Lavdonu dá oddelek v roke, s katerim se kaj na svoj van podstopiti smé. Ta hrabri vojščak popusti Moravsko in Šlezijo napade. Do Landshuta je brez boja pridrl, pa toliko bolj se mu tukaj Prusi uprejo. Vodil jih je srčni Fukvet, ki jih je po višavah tako umno razstavil, da se Lavdon ganiti ne more. Pa ta okolščina ga tako razsrdi, da sklene napad, po katerem bi si pot v deželo s silo odprl. Fukvet sprevidi važnost te bitve in sklenil je, da rajši umrje, kakor da tukaj odjenja. Tako dobro so bili topi in trume postavljeni, tako umno stan osnovan in tako navdušeno je bilo vse od prostaka do velitelja, da je bilo le malo opraviti. Prusi se ne bojé nikakor cesarskih, marveč mirno in pogumno natéka njihovega pričakujejo.

Pa tudi Lavdon se ne ustraši težav in napót. Z nevarnostjo raste srčnost njegova, in ničesar se rajši ne podstopi, kakor tega, kar drugi razkličejo za nemogoče. K naskoku pelje celo armado na enkrat, da bi ovire večina podrla. Tako je ravnal tudi kralj pri Lovozici in Evgen pri Zenti, in kar se je obema posrečilo, to tudi Lavdonu steče. Zastonj se upirajo prvi oddelki pruske vojske. Ko se zaženó in prve rove dobé, bila je največi napota odpravljena. Poglavna moč se brez vspeha ustavlja. Od dola do dola, od griča do griča je pojena, sekana in zajemana. Strelišvo je koj od konca dobljeno, kmalu tudi stavnice, tabor in hrana. Konjiki najdelj stojé pa tudi večidelj na borišči pocapajo. Zamerzi se jim, da bi se podali cesarskim, pa premalo jih je, da bi zmagati mogli. Še le po najsrditijem boji jih Lavdon podere. S to hudo prasko je bitva dognana in zmaga bila je popolnoma. Okoli 7000 je vjetih, več kot 3000 poteptanih in mrtvih in blizo 60 topov dobljenih.

Naglo se potem Lavdon vzdigne, nazaj doli gré in na Glaco udari. Ta trdnjava stoji vrh Moravskega v grofii enacega imena. Ona je ključ do polovice Šlezije, pa je močna in skoraj nevdožitna. Al popred kakor s stradežem in oblego si jo misli Lavdon s silo prisvojiti — in tudi ta ga ne okani. Stolp, ki je trdnjavi najmočnejša bramba, je najpred napadel in zopet z veliko močjo kakor Fukveta pri Landshutu. To zidovje se podá, ž njim tudi trdnjava in vsa posadka. Bilo je je sicer le tisoč in dve sto mož, pa bila je z vsem založena, vzlasti s smodnikom in hrano. Med plenom je zopet okoli 50 topov. Iz glaške grofije cesarski v notranjo Šlezijo vihrajo in si mnogo mest pridobé; pa zastonj oblegajo Vratislavo, poglavno mesto dežele. Velitelj Tavencin se tako možko drži, da je vsa prizadeva zastonj. Pa tudi to mesto ne bi se bilo moglo Lavdonu ubraniti, ako ne bi se bil Enrik s silno močjo približeval. Preslab je Lavdon, da bi se bil mogel v to bitvo spuščati, zatoraj odjenja in se brez zgube na izhodne in južne kraje dežele podá.

Pa tako srečen ni bil Miroslav, ki je v Saksonii stal in Draždane oblegal. Zastonj to mesto napada, zastonj ga s kroglo in buto nadleguje in mu z ognjem pretí. Cesarski odbijajo naskoke, na strel odgovarjajo s strelom in mu tabor močno pokvari. Kralj se tako razsrdi, da vojščake „strahljivce“ imenuje in neki polk, ki mu nemar oponaša, sramotno kaznuje. Davn grozno počasno obležencem na pomoč gré. Posadka obstana se sčasoma vendar premiče in s 50.000 možmi na kralja

possler, postler, der sich zu allerlei geringen arbeiten gebrauchen lässt; posseln, posteln, pöseln, pöscheln, kleine arbeiten verrichten. Im kanton Appenzell ist e' possle, ein kleiner knabe. In einer st. Emeraner klosterrechnung v. 1345. heisst der letzte knecht eines bauhofes der pozchnecht. — Lexer: „pâsel'n, kleine arbeiten verrichten, mit der arbeit nicht weiter kommen, nichts ausrichten, pâslar, der so etwas thut, pâslarei, pâslach, eine solche arbeit.“ Grimm v slovarji II. 264. govori: „bossel, mediastinus, hausknecht; aschenpossel, was sonst aschenputtel; bosseler haustrampel, buszler, bochse-lierer, bossellierer, sudler.“ On te besede izpeljuje ali iz: bochen, pochen, schlagen, ali iz: boszen, tundere. — Da bi naša beseda: posel sama na sebi ne bila slovanska, ne dvomi nihče, toda ali v pomenu: dienstbote nij pomešana z nemščino? — če celó morda nemška nij iz slovanščine? kajti znano je, da so nemški jezikoslovci navadno preslabi slavisti. Miklošič, lexicon 641. pravi: „*посѣлъ* locum tenens, legatus; ministerium, negotium; nsl. posel minister, negotium; poslovati servire Spang.; croat. posal ministerium, negotium; čech. poselnice, poselkyně; nsrb. pošol, apostolus.“ — To reč je treba tudi še dobro preiskati.

25) Dîrendaj, dîdeldaj, dideldájček. — Morda sem posebno jaz kriv, da se je beseda „dir in dej“ sèm ter tam začela rabiti v književnem jezici, in zato je tudi moja dolžnost, da razložim njen izvor in odkrito povem, da sem jo napak izpeljeval iz: „dir“ (lauf) — odrastli ljudje časi pravijo otrokom: „mir! če ne, bo dir!“ to je, bode treba bežati — in iz: „dēj“, handlung, „strsl. *дѣй* m. actus, historia, auctor; poljski: dzieje.“ Mikl. lex. Tudi v gorénjesrbskem bereš: „dyrdomdej, rauschendes vergnügen, dyrdomdejkom, dyradyratom, dyralala, laute des jodelns.“ Pfuhl. — Vendar je vse to nedomače. — Bavarski: „der dirdendei, diradei, dirdledei, dirmadei, dermentei, dirdumdei, dirtmedei, dilmedei, 1) grober zeug, halb aus flachs, halb aus wolle; vergleiche den gewürfelten „tartan“ der Bergschotten, woraus ihr kilt gemacht wird: Robes faictes par grant maistrise — de baulx draps de soye ou de laine — d'escarlade, de tyretaine. (Jean de Meun.) 2) Gemisch aus sommerkorn und gerste; 3) jedes gemisch.“ Schmeller I. 394. — „Dirdendei m., ein halb wollenes, halb leinenes zeug, schott. tartan, franz. tiretaine.“ Grimm II. 1184. — Beseda „dîrendaj“ torej najprvo znači zmešano tkanino, potem drugo zmes in zmešnjavo, a (pri nas in gorénjih Srbih) tudi hrup. Na Dolénjskem dideldaj še imenujejo: gemisch aus sommerkorn und gerste: „dideldaj, pa kruh od zdolaj.“ Od zmési je beseda pri nas preskočila na mešajočo stvar: dideldájček, to je, trktálo, s katerim se meša kislá voda z vinom. — Iz tega se vidi, kako nevarna je vsaka besedna izpeljava, če nij na zgodovinskeji podlogi; kajti nektare imajo čisto nedolžno, domače lice, pa so vendar tujega začetka. Tako po Dolénjskem križevnik imenujejo srajčico, ktero kum ali kuma otroku pošlje nekaj časa po krstu, ali pa kaj novcev namesti nje. — Koroško-nemški: „krös'npfat, das mit bändern gezierte hemdchen, welches die kinder während der taufe am leibe haben (mhd. chrëseme, krisem, d. i. chrisma).“ Lexer 24. — Bavarski: „das „chrisam- (kresen-, krisen-, christen-) hemed, 1) kar pri Lexerji; 2) hie und da jenes hemdchen, das der tãufing als geschenk erhält.“ Schmeller II. 395. — Neko zél (veronica beccabunga) imenujejo bobóvnik, ruski: ibúnka, Dal V. 629., oboje iz nemškega: „bachbunge, veronica beccabunga, entstellt in: bachbohne.“ Grimm I. 1061.

26) Goljuf. Friedrich Diez v svojej knjigi: etymologisches wörterbuch der romanischen sprachen I. 196. 197. piše: „it. gaglioffo, sp. gallofo, schelm, taugenichts, landstreicher, henneg. galoufe, wallon. galofa, gaioufe, fresser; sp. gallofa, stück bettelbrot, chw. gaglioffa, lomb. gajoffa, lomb. gajoffa, schleppsack (bettelsack?) Nach Covarruvias zusammengesetz aus: galli offa, almosen, das man in den klöstern den nach s. Jago pilgernden Franzosen reichte. Die erklärang hat den anstrich einer etymologischen erfindung, allein das wörterbuch zeigt wirklich diese bedeutung.“

Dovolj za zdaj o teh rečéh.

Slovansko slovstvo.

* Gosp. Lovoslav Belar, učitelj na mestni glavni šoli pri sv. Jakobu v Ljubljani in organist pri imenovani mestni fari, je zložil napeve za vse dele sv. maše. — Ker je gospod Belar po svoji muzikalni izurjenosti dosti znan (pri izdavi nekdanje „Cecilije“ in pri izbirkí Vavkenovih napevov se je vspešno udeleževal), zato njegovo delo z dobro vestjo vsem prijatlom cerkvene godbe priporočamo. — Cena tej maši je 40 kr. in dobiva se pri izdatelju ali pa vredništvu „Učiteljskega Tovarša.“

* *Dragoljub*. List zabaven i poučan začne v Zagrebu izhajati ob novem letu 1867. Obsegal bode povesti i pripovedke posebno iz jugoslovenskega in v obče slovanskega življenja, izbrane pesmi, potopise, životopise znamenitejih ljudi, poročila v novih umotvorih, iznajdbah itd. Neslanih šal i lakrdij se bode „Dragoljub“ ogibal, in zmirom postopal na čednem lepoznanstem polji. Skrbelo bode v vsem vredništvo, da se med Hrvati, Srbi in Slovenci vkrépi bratinska sloga; za to, i ker bode „Dragoljub“ našim Slovincem i Slovenkam, ki želijo se polagoma učiti hrvaškega jezika, vrlo pripayno berilo, priporočamo ga živo vsem rodoljubom našim. Izhajal bo „Dragoljub“ vsak teden enkrat; cena mu bo za celo leto po pošti 5 fl., za pol leta 2 fl. 50 kr. Naročnino prejema vsaka pošta in vredništvo v Zagrebu, se ve, da franko.

* *Lire Sionske*, ki jo v Pragi izdaja gosp. France Grbec, zvezek XI. za mesec november je prišel na svetlo; tedaj je izdatelj mož beseda, kakor je obljubil, in kmalu pride na svetlo zvezek XII., potem pa vsi, po viarnih okolščinah letošnjega poletja zaostali zvezki, da tako dobó naročniki lepo dovršeno „Liro“ za letošnje leto.

Tristogodišnjica Nikole Zrinjskega v Zagrebu.

Iz Zagreba 28. novembra.

(Dalje.)

V stolni cerkvi je sam kardinal Haulik služil véliko mašo, in kanonik Pavlešić govoril s posebno za to napravljenega odra o našem junaku in o narodnosti; ob enem so imeli v ta isti namen službo božjo protestanti in židovi.

Po tem so naši slovenski národní zastopniki šli v pohode k škupu Strossmajer-u in vélikemu županu Kukuljeviću. Presvetli škup sprejel jih je prirčno, in kar čujemo o vsem tem, dohod Slovencev ne bo ostal brez važnih javnih nasledkov. Preprijazen je bil tudi sprejem njih pri gosp. vélikem županu.

Popoldan predstavili so se zagrebški Slovenci našim prvakom, in dr. Bleiweis je v svojem odgovoru naglaševal posebno to, da Slovenci, kateri živijo po Hrvaskem, niso brez zaslug za lepo vzajemnost, ktera se čedalje bolj razvija med Slovenci in Hrvati.

O pol treh bil je bankê (obed) pri caru avstrijskem. Kar je koli vzvišene ali imenitne gospôde národnega duha, vse je bilo zbrano pri tem obedu, kterege smemo imenovati cvet vsekolike te svečanosti. Bilo je vsega skupaj blizo 200 članov v eni veliki in eni manjši dvorani. Na čelu sedel je škup Strossmajer, krajnjega Hurban, Bleiweis, Toman, Costa, škup Šoić, véliki župan Kukuljević, Zmaić, Vukotinović; med daljnimi gosti Mrazović, Šuhaj, Svetec, Subotić, Zlota, Žuželj, Razlag, vitez A. Gariboldi, in kdo bi jih vse znal imenovati? Banda Gyulajevoga polka svirala je same národne reči, in med njimi je bil naš „Naprej zastava slave“ s tako živo navdušenostjo sprejet, da ga je banda morala celó ponoviti. Med godbo pa je sledila zdravica za zdravico. Predsednik centralnega odbora, véliki župan Kukuljević, najpopred pozdravlja vse goste, ki so rodoljubno pritekli skoro od vseh strani slovenskega naroda, da slavijo moža, kateri se je boril ter žrtvoval v boji za vero, dom in cesarja. Za tem zdravico napijejo presvetlemu škupu Strossmajer-u, kateri je v duševnem oziru danes narodu to, kar je Zrinjski bil v materijalnem unem času; kakor je Zrinjski deloval s pestjo in hrabrostjo, tako je akademii in vseučilišču velikanski namen, da narod dobí duševno moč, da se obrani hudih duševnih nevarnosti našega časa. — Zatem zdravico presvitli škup Strossmajer napije Slovincem in Slovacom, ki so poslavši preizvrstne svoje može pokazali, da želijo stopiti v bližnjo zvezo, ki bode na blagor národnosti avstrijskih Slovanov. — Za Slovence zahvaljuje se dr. Bleiweis, razlagajoč, kako Slovenci, odkar se zavedajo národnosti svoje, zmiraj se na slovstvenem polji pred vsem ozirajo na sosedne brate Hrvate, kako so brez abecedne vojne sprejeli isti pravopis, se korak za korakom bližali njihovemu jeziku, kako so že leta 1848, ko je bila Avstrija v pogubivni nevarnosti in je neumrli Jelačić vzdignil se na njeno pomoč, s tem razodeli isto politično idejo, da so nabirali novce za njegovo vojsko, — kako so zidajoči si čitalnico in matico imeli pred očmi sorodne zavode v Zagrebu, ter se ob enem prevzvišenemu škupu Strossmajer-u zahvaljuje zato, da so ob težavnih časih začetka ti zavodi zmiraj pri njem našli duševne in materijalne pomoči. — Ravno tako se je za Slovake zahvalil superintendent (protestanški škup) Hurban, napominjajoč, kako je že leta 1848. hrvaški sabor pred najvišim prestolom posredoval za brate Slovake, kako so slovaške begunce gostoljubno prijemali v svoje hiše, ter pravi, da narod stoji na zdravih nogah, kateri svoje junake zná tako ceniti, kakor Hrvati svojega Zrinjskega. — Prevzvišeni škup Strossmajer odzdravlja vsem tem navdušenim govorom, ter je posebno napomenil, kako je ta tristogodnjišnica Zrinjskega junaka važna sama po sebi, še važnejša pa po tem, da jo slavimo ravno sedaj, ko je morebiti najnevarniša dôba jugoslavskega naroda, — sedaj, ko je národna lega zeló podobna onemu času, ko je Zrinjski svoje življenje dal v Sigetu. Stalna, neomajiva volja naj nam bo trdni zid v borbi za našo narodnost! — Dalje je prevzvišeni škup nazdravil Dalmatince, Srbe in Čehe. Dr. Lovro Toman razvijal je z živo besedo, kako bodo Slovenci gotovo na to gledali, da se njihova srca ozko primaknejo hrvaškim srcem. — Al kdo more pa drobno popisati vse te zdravice in govore! Rečem tedaj le, da vrlo sta g. Dutković kakor prvi in g. Pajanović kakor drugi stolaravnatelj vodila govore. Da so govori pravakov in vsi ostali, kakor še posebno govor prof. Zlote, bili radostno sprejeti, o tem ni dvomiti, vsaj so gostje bili, kakor pravimo, prav židane volje.

Med temi napitnicami gledali smo čudno, kako je jezikoslovni naš starinar gosp. Franjo Kurelac zmiraj

premetaval in prebiral neka pisma, in na enkrat stopivši na stolček priobči gostom, da je več kot 45 telegramov in veliko pismenih pozdravov prišlo iz Belega grada, iz vojaške granice, iz Križevcev, iz Zemuna, iz lipovske, zvolenske in turčanske županije, nekoliko iz Prage, Plzna, Kraljevega gradca, iz Gorice na Soči, iz Kranja, Maribora, Ljubljane, Celja, nekoliko iz Beča in več drugih krajev. —

Med tem so naši Sokolci kot gostje sedeli pri velikem stolu v strelišču, ki so jim ga udje „Kola“ in zagrebački pravniki pripravili na svoje stroške. Že pred poldne vodil je odbor „Kola“ in pravnikov Sokolce po mestu, ter jih pri obedu lepo častil. Da je tudi tukaj bilo toliko veselih src, toliko oseb pri mizi, radi bote mi verjeli. Po tem obedu pa so Sokolci in udje „Kola“ združeni šli skoz Ilico ter prisedši pred gostilnico „cara avstrijskega“, kjer je prevzvišeni škup Strossmajer na stanu, zapojejo narodno našo vojniško pesem „Naprej.“ Neskončni živoklici namenjeni gosp. škupu niso prenehali, dokler ni odlikovanec izza banketa stopil na altano, ter se iskrenim štovateljem svojim osebno pokazal.

Al še tudi na tretjem nekem mestu bilo je med tem že od pol dneva videti nekaj posebnega, za Slovence celó novega. Po starodavni narodni navadi pekli so na Novem trgu, ki se je pozneje prekrstil na Zrinjskov trg, že od poldneva sabote velikega vola. Z glavo in rogovi vred nabode se na žrd, in na mesto drobja vtakne se jagnje, ter, kader je to pečeno, pozna se, da je tudi vol dopečen. Za to opravilo in da se lahko žrd obrača kakor na ognjišču raženj, postavi se oder na četiri stolpe. Blizo tega odra bil je kakor spomenik za silo narejen kip Nikole Zrinjskega, ki se je ogledaval, kako se je svet sukal okoli narodne veselice, ktere so z godbo povzdigovali kmečki godci, in je pazil, kako so se ljudje gneli k mesu, katero se je od pečenega vola metalo med nje, in zraven še tudi cukali se za kruh, ki se je ravno tako delil, in za vino, ki je z visoko stoječega polovnjaka teklo za vsacega, kdor je kaj vjel od predrage kapljice. Zdelo se mi je sèm ter tjà, da se je naš neumrli Nikola radosten posmehoval na svojem stališču, kadar so se ljudje posebno hrabro borili za mastno, za suho in za mokro darilo. Da so se tudi uni srčno radovali, kateri so bili prišli Zrinjskega častiti in so gledali to živahno gibanje prostega naroda, lakko mi verjamejo dragi čitatelji, ker bilo je sèm ter tjà res marsikaj smešnega videti. (Kon. prih.)

Ozir po svetu.

Papeštvo. *)

Najimenitniši dogodek sedanjega važnega časa se v tem hipu v Rimu pripravlja. Komur so znane ondašnje okoliščine, temu se skoro gotovo zdí, da se popolnoma razruši papeževa svetna oblast, ko iz Rima odrinejo francozki vojaki. Antibsko krdelo ne bode imelo moči, in, kakor se kaže, tudi volje ne, ustaviti se punta rimskega prebivalstva, in tako jo bodo vojaki Viktor Emanvelovi brž ko ne udrli v Rim, češ, da ohranijo mir in red in da varujejo papeža, ako ne pobegne iz mesta.

Toda preteklo bode še nekaj dni, predno Francozi popolnoma odrinejo iz Rima, in v tem času se utegne še marsikaj zgoditi. Da bi se papež spravil z laškim

*) Mi priobčujemo ta sestavek, če se tudi v vsem ne zlagamo z „Reformo.“ Da duhovna papeževa oblast ostane ista, če papež ima ali nima svetnega posestva, to je gotovo; toda prav tako je gotovo, da je njegovo delovanje jako ovirano, ako je odvisen od ktere svetne vlade. In ta odvisnost gotovo ni katoličanstvu na korist, kakor tudi Avignon ni bil. Vred.

Državno-pravne stvari.

Avstrija bodi vsem narodom prava mati!

„Quidquid agis, prudenter agas, et respice finem“ — ali po domače: „bodi previden v svojih delih, ter gledaj, da se ti dobro izide.“

Za Avstrijo so nastopili tako pomenljivi časi, da bi morala vedno v mislih imeti zgoraj navedene svarilne besede starih Rimljanov. — Ravno tako kakor za Avstrijo je pa tudi nam avstrijskim Slovanom v političnem obziru največje pozornosti treba; kajti črni oblaki nam pogled v prihodnost zakrivajo. Brezдно vidimo odprto, v katero se utegne narodnost naša pogrezniti; vprašanje je velevažno: ali nas bode vlada htela rešiti pogube? Ne bode dolgo, pa bomo videli, kaj je visoka vladasklenila, ali, da me vsakdo razume: ali bode vlada Avstrijo celotno ohranila ali jo bode mar na magjarsko in nemško polovico razkrojila (tako razkrojenje se zove dvalizem). V celotni Avstrii naša slovanska narodnost nikakor ni v taki nevarnosti, kakoršna nam od dvalizma preti, zatoraj se moramo za celotno Avstrijo poganjati, dokler celotni Avstrii dvanajsta ura ne odbije! — Če pomislimo, da imajo pri visoki vladi najbolj Nemci in Magjari veljavnost; če beremo, kaj se zahteva v deželnem zboru v Peštu in kaj se je v deželnih zborih na Dunaji, v Gradcu, v Brnu itd. govorilo, mora nam res vsa nada v boljšo prihodnost zelo vpasti, ker niti Velikonemci niti Magjari nočejo od narodne enakopravnosti Slovanov nič vedeti. Velikonemci zahtevajo za vse dežele, ktere ne spadajo k ogerski kroni, ožji državni zbor na Dunaji, Magjari pa hočejo vsem deželam in narodom ogerske krone in Erdeljcem v Peštu zapovedovati. — V kratkem času so se Nemci in Magjari porazumeli, da le na ta način morejo z uspehom nad slovanskimi narodi gospodovati, da se Avstrija na dva kosa razcepi ter da se nekaj Slovanov iz Dunaja, nekaj pa iz Pešta o svoji narodnosti gospoduje — „divide et impera!“ — Velikonemci in Magjari so o nas Slovanih sodbo že sklenili; Bog ne daj še vladinega podpisa, kajti konec bi bil potem vseh besed. Ista nevarnost, ktera po takem preti narodnosti Slovanom, mora zediniti vse avstrijske Slovane, da se skupno v bran postavijo skupnim protivnikom, — to mora biti slovansk program. — Noben drug narod na vsem svetu nima že od nekaj tako trdovratnih protivnikov kakor mi slovanski Avstrijani; za noben drug narod se ne puli toliko narodov, kakor za nas uboge avstrijske Slovane: Nemec, Magjar, Talijan, vsak bi se nas rad polastil ter nas v svojo narodnost potopil. Čeravno je prav žalostno to, vendar nam more biti živ dokaz, da tujci umejo našo telesno čvrstost in duševno zmožnost dobro ceniti; — le-te naše telesne in duševne zmožnosti so pa tudi vzrok, da nam protivni narodi mnoge zapreke delajo, da bi se mi narodno ne izobrazili in ne okrepčali; oni nas hočejo potujčiti, da bi nas potem na svojo korist upotrebovali. Ako nas drugi narodi (se vé da ne naravnost) zaradi naših zmožnosti dobro vedó ceniti, dasiravno nas pred svetom grdiyo in zaničujejo, ob enem nas pa po vsi sili sebi prisvojiti skušajo; zakaj bi se tedaj mi sami po svoji vrednosti ne cenili? V nevarnih časih smo pokazali, da mi Slovani hočemo zvesti ostati Avstrijani, dasiravno se nam od nemške in magjarske strani podtikuje, da se le na naše sorodne brate na izhodu oziramo. Al tega naj nikar ne Nemci ne Magjari od nas ne pričakujejo, da bomo ž njimi potegnili, ako bi uni si veliko Nemčijo zidali, ti pa samostojno državo svetu pokazali*), in bi po

takem Avstrija razpadla. *) Zato kličemo visoki vladi o važnem tem trenutku: Quidquid agis, prudenter agas et respice finem!

Iz Buda-Pešta.

Slovstvene stvari.

Vabilo družbe sv. Mohora za leto 1867.

Z novim letom se prične osmo leto družbine delavnosti po novi osnovi; zato vabi družbin odbor vse Slovence brez razločka stanú, spôla in starosti, da stopijo čedalje v večem številu (letos jih je bilo že 3980) v družbo sv. Mohora; posebno pa prosi vse dekanjske in farne predstojnike, da blagovolijo družbo svojim faranom iz nova priporočiti in za njo prav obilno udov nabrati. Prejeli bodo družniki prihodnje leto: „Življenje svetnikov in svetnic Božjih“, slovečo Wiesemanovo pripoved „Fabiola“, gospodarsko delo „Umni vinorejec“, „Večernice“, „Kalendarček za leto 1868“ in, če najde dosti podpore, še kake druge večje ali manjše bukve. Letnina iznaša samo 1 gold., dosmrtnina pa 15 gold. a. v.; sicer pa naj se blagovoljno pazi to-le:

1) Čas, do kterege se more za leto 1867 v družbo stopiti, je določen **do 31. majnika** prihodnjega leta, da se more potem brez mudnih spreminjav imenik brž v natis dati in vse bukve meseca julija razposlati; kdor se še le meseca junija ali pozneje oglasi, more za poslani denar samo toliko bukev dobiti, kakor po bukvarnicah ali pa ta znesek za prihodnje leto ostane.

2) Kjer koli je to le mogoče, naj se oglašajo čast. udje in tudi bukve prejemajo po čast. gg. dekanjskih in farnih predstojnikih, ker prizadevajo posamezne pošiljatve bukev veliko truda in tudi stroškov; kjer pa to vendar ni lahko mogoče, morejo bukve naravnost po pošti prejeti, samo da se za vsak paket, v katerem so bukve za manj ko šest udov, 15 nkr. za marko in druge stroške priloži; stroške za večje pakete družba sama plačuje.

3) Kdor prvič v družbo stopi, naj izrečno pové, da je nov družnik; vsakdo pa naj naznani mimo svojega stanovanja tudi faro in dekanijo, v katero spada. Imena čast. družnikov naj se pošiljajo z denarjem vred (na oglasila brez denarjev se ne more ozir jemati), pod naslovom „Družba sv. Mohora“ v plačanih listih v Celovec vsaj do konca meseca majnika 1867.

Prečastita duhovščina in tudi drugi domorodci! bodite družbi tudi prihodnje leto z besedo in djanjem krepka podpora, da bo število družnikov čedalje bolj rastlo in po njih se množilo tudi število bukev, vsako leto izdanih!

V Celovcu 10. decembra 1866.

Družbin odbor.

Tristogodišnjica Nikole Zrinjskega v Zagrebu.

Iz Zagreba 28. novembra.

(Konec.)

Približal se je mrak; gospôda, ki je skoro do tega časa bila pri banketu, kakor tudi Sokolci, hité v kazališče, kjer se je ob šestih imel začeti koncert; zgrada bila je polna kakor prejšnji večer, na samem igrališču pa še v Zagrebu morebiti nikdar ni bilo toliko pevcev in pevk, kolikor ta večer; med zbori so peli velikansko lepo pesem „jetnikov“ iz Beethovenovega „Fidelia“;

*) Angleški časnik „Times“ je te dni svaril avstrijsko vlado, naj nikar ne dopusti dvalizma, rokoč: Ako dunajska vlada dá Magjarom, kar zahtevajo, razruši Avstrijo, Ogorske pa vendar ne bo zidala.

*) Tako je govoril magjarski poslanec Boltižar Horvat, privrženec Deakov, v deželnem zboru 1. decembra 1866.

banda z orkestrom pa igrala je dve overturi, katerih je eno zložil Lisinski, drugo J. David.

Že za časa koncerta sijalo je mesto od tisočih tisoč lampic in sveč po oknih gotovo vsake hiše. Ljudje, ki Zagreb že dolgo poznajo, pravili so, da še ni bil nikdar v takem morji umetne svetlobe. Bilo je mnogo transparentov, med katerimi je posebno pri uni na realki, predstavljajoč našega tristogodišnjaka in vernega mu tovarša Juranića; dodani napis glasil se je tako-le:

Osvječeni slavam Tvojom
Neumrlj o vitez
Hrvatah potomstvo danas
S duhom tvojim zaprišiže:
Primjer će nam tvoj preslavni
Uviek put i vodja biti,
Kako valja za svoj narod
Isti život položiti.

za tem uni na katoliškem semenišču sè sledečim napisom:

Romo sjajna i slavna Atino!
Svoju pjevat prestanite slavu
Joholo nad sve dizat glavu;
Kao da ste vi jedine majke,
Koji vole pasti i umrieti
Neg da puste rod si svoj zatrieti!

Vse to ogledavali so si po dovršenem koncertu tudi udje „Kola“ in Sokolci z lampioni in zastavami ter prevzvišenemu biskupu Strossmajer-u kot utemeljitelju vseučilišča napravili serenado, za katero se je zahvalil milo in presrečno. Za tem pa se je v dvorani strelišča, kjer je bila slovesna večerja gostom na čast, zbralo do 250 oseb, med njimi vsi slovenski poslanci, ki so prišli v Zagreb, za tem dr. Hurban in Zlota, in med mnogimi družimi domačimi tudi Šuhaj in Mrazović. Bilo je tu morebiti še več napitnic in govorov, kot pri banketu, in kar je pri tem bilo bolj na kritično sitice djano, to se je v streljani pod izvrstnim vodstvom stolaravnatelja g. Šenoa bolj naravnost govorilo v gladkih, rodoljubnih govorih, ki so, združeni s petjem, trajali skoro do zora. — Takošen je bil konec družega dne in praznika velevažne tristogodišnjice, kateri je celó nebo premilo bilo.

V pondeljek — tretji dan svečanosti — pa je bilo od zora do mraka zeló neugodno vreme; lilo je neprenehoma. Vendar se je ob 11. uri zbralo dosti ljudi na Novem trgu, kateri se je po predlogu centralnega odbora danes imel prekrstiti na ime našega tristogodišnjaka. Prišla je deputacija mestnega, deželnega in centralnega odbora, vsaka s svojim glavarjem. Mestni župan g. Frigan razložil je na kratko, kaj da pomeni ta prememba imena, ter se zahvali vsej gospôdi, ki je prišla na to svečanost; in za tem odredi, da panduri stare napise odtrgajo ter table (ploče) z novim imenom pribijejo. Banda zopet se oglasi, svira popotnico Zrinjo, zloženo po g. Švarcu. Koj od tod gré deputacija centralnega odbora k uzoritemu g. kardinalu, da mu se zahvali za lepo denarno podporo v ime te svečanosti, kakor tudi za to, da je razumevši narodne in državne zasluge našega junaka sam služil slovesno službo božjo. Opoldne poklonili so se gospodje Bleiweis, Toman, Costa, Svetec, Kapele, Razlag prevzvišenemu g. banu, kateri jih je prijazno sprejel, ter se potem podali k prevzvišenemu biskupu Strossmajer-u na obed, o katerem nam naši gostje niso mogli dosti dopovedati, kako radostne so jim bile nepozabljive te ure.

Na večer odrinil je veči del naših gostov v Ljubljano in na Štajarsko, le dr. Costa in dr. Toman in še nekateri drugi so ostali na slovesnem plesu v narodnem domu, kjer je bilo toliko sveta in taka stiska, da kakoršne še menda ni bilo v teh prostorijah; en del vselega društva komaj je odrinil, ko je beli dan že po-

lupal v plesišče, da vidi, ali še ni konca in kraja veselici in v svečanosti junaka Zrinjskega.

To vam je na kratko načrtano, kar smo te dni doživeli. Ne bojimo se, da bi nam izostali blagonosni nasledki te svetkovine, in posebno nasledki v narodnem zmislu. Ni dolgo, kar smo v raznih novinah brali prepir zavoljo slovenskega programa. Prava podlaga temu programu je le to, ako se slovenski in hrvaški narod zopet bliže primakneta, kakor je to bilo skoz toliko stoletij, ter ako se v tem vzajemnem razvitku spozná na obeh straneh, da jima je obema iti za enim ter istim ciljem, in da nobeden brez družega v prihodnje niti na narodno-književnem niti na političkem polji ne bo dosegel kaj zdatnega in stalnega. In tako naj bo vroča hvala našim narodnjakom, kateri so se udeležili zgodovinske te svečanosti in tako pokazali, da živo čutijo vzajemnost Slovencev in Hrvatov, kakor so jo čutili že predci naši, ko so leta 1408. pri Metliki, 1418. pri Radgoni, leta 1593. pri Sisku in tako dalje združeni kri prelivali v boji zoper skupnega sovražnika, — vroča hvala pa tudi Hrvatom, ki so tako ljubeznjivo sprejeli poverjenike slovenskega naroda.

J. M.

Novice iz deželnih zborov.

Deželni zbor kranjski.

Pri poročevanju tistega odseka, ki je presojal delovanje deželnega odbora letošnje leto in kteremu je bil poročevalec dr. Costa, se je vnela živa razprava pri tistih točkah, kjer je omenjeni odsek zboru posebne predloge stavil. Med temi so bili najvažnejši ti-le: Odsek obžaluje, da se niso stvarile več občine (srenje) ter misli, da je tega to krivo bilo, ker ljudstvo ni bilo zadosti podučeno. „Novice“ so sicer storile, kar so mogle in tudi nekteri c. kr. okrajni predstojniki so storili svojo dolžnost, a vsi ne. Al posebnega poduka je še treba v tem in vsem drugem, kar se tiče opravištva županijskega; zato nasvetuje odsek, naj 1) deželni odbor po deželi razpošlje priporočilo za napravo velikih občin; 2) naj se dež. odbor pooblasti, da v soglasji s cesarsko vlado ukaže zedinjenje manjših občin v veliko, in 3) naj razpiše darilo od 200 gld. za najboljše slovenske bukve, ktere bi županom služile pri vseh opravih njegovih in obsegale vse za kranjsko deželo veljavne postave, ki jih občinski glavarji vedeti morajo, zraven pa tudi izglede (formulare) zapisnikov, kako se delajo in rešujejo vloge itd. Rokopis take knjige naj se pošlje deželnemu odboru do 1. majnika prihodnjega leta. — Na te predloge prvi odgovorí ces. deželni glavár in pravi, da podučiti soseske je bila naloga ces. okrajnih gospósk, ki so za to dobile ostre ukaze, in večidel so gosposke tudi storile o tem svojo dolžnost. Al nektore male soseske so bile trdovratne o tem, da hočejo samosvojne ostati; druge ne poznajo koristi večih občin; še druge so napačno mislile, ako se združijo z drugimi, da zgubijo kak dohodek, ki ga imajo od lova (jage) v najem danega itd. Da se izdá podučna knjiga županom, to je dobro in potrebno; neki izvedenec je že tudi spisal take bukve. — Po tem poprime deželni odbornik Dežman besedo, rekoč, da tudi obširen poduk bi nikakor ne bil stvaril večih občin, dokler se nektore soseske držé sebičnih vodil. Pričakovali smo, da povsod dobimo več občine, ker maloktera soseska ima svoje premoženje in bi tedaj ne bilo treba strahu, da kaj zgubijo, ker nič nimajo. Al zmotili smo se. Dalje pa se bojé nekteri velicega opravila, ki ga jim bode ces. gosposka iz svojega področja oddala; vzlasti se bojé policijskega delovanja. Zato tudi vprihodnje podučevanje dež. odbora ne bode